

ПРОМОВА

Р. П. ЗОРІВЧАК НА УРОЧИСТОСТІ, ПРИСВЯЧЕНІЙ ВРУЧЕННЮ ЇЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ПРЕМІЇ ІМЕНІ ГРИГОРІЯ КОЧУРА, 17 ЛИСТОПАДА 2011 Р.

Вельмишановна Голово сьогоднішнього зібрання!
Вельмишановні рідні Григорія Порфировича!
Вельмишановне товариство! Дорогі друзі, колеги!

Доля подарувала мені дуже високу честь – стати лауреатом літературної премії імені Григорія Кочура, одержати її у присутності стількох інтелектуалів, у славному приміщенні Національного музею літератури України. Чого ж прагну тепер найбільше? Висловити подяку всім, хто виховували мене як громадянку, науковця і педагога.

Я вдячна Батькам і Вчителям, що навчили мене носити в серці Україну, мислити категоріями соборності рідного народу та обожнювати працю.

Чимала заслуга мого вчителя із середньої школи – Степана Марковича Польового – родом із Тетерева на Київщині. Це він у ті складні післявоєнні роки утвердив у наших дитячих душах ідею єдності народу українського від Сяну до Кубані і Керчі.

Линучи думками в минуле, благословляю той морозний день 16 лютого 1968 р., коли вперше зустріла Григорія Порфировича. Ця зустріч відбулася за добре відомою багатьом адресою – вул. Пушкінська 20, помешкання 32. Це господа Ірини Іванівни Стешенко, дорогої, рідної пані Орісі.

З того часу я навічно стала ученицею Григорія Порфировича. Читав кожна мою статтю, виправляв, роз'яснював, учив обмежувати суперлативи, позбуватися панегіричного тону, висловлюватися простіше й зрозуміліше, аргументувати кожна думку, застерігав від хвороби впливлогії; обговорював методологію окремих досліджень. Надсилав чимало книжок, довгих листів (писаних – ні, не на друкарській машинці, – рукою), описував чимало подій, приміром, як трапилося, що переклад міфу “Пірам і Тізба” з “Метаморфоз” Овідія, що його здійснив Іван Стешенко, опубліковано у “Вибраному” Миколи Зерова 1966 р.

Григорій Кочур, його особистість, його праці – завжди зі мною: в моєму повсякденні, в науково-пошуковій роботі й у навчально-методичній. Як завідувач кафедри, як викладач і вихователь, докладаю максимум зусиль, щоб у нашу вкрай складну епоху студенти були кочурівцями, щоб вберегти їх від згубних притранспортованих нам ідей десакралізації, буцімто необхідних так званим культурним націям, щоб у їхніх молодих душах була повноцінна повага та любов до рідної мови, до найсяйливіших імен української культури, до достойників українського письменства.

У цей великий для мене день прагну скласти подяку світлій пам'яті професорові Юрію Олексійовичу Жлуктенку – керівнику моєї кандидатської та докторської дисертацій, який вклав у мене дуже багато праці. Чимало в моєму зростанні як дослідника важила співпраця з членом-кореспондентом НАН України – Ніною Федорівною Клименко, професорами: Віктором Вікторовичем Коптіловим, Мариною Олексіївною Новиковою, Олександром Івановичем Чередниченком, Максимом Віталійовичем Стріхою, Богданом Миколайовичем Ажнюком, В'ячеславом Івановичем Карабаном, Олександром Даниловичем Пономарівим та іншими науковцями, за що я їм щиро вдячна.

Моя багаторічна співпраця з Інститутом літератури імені Тараса Шевченка, зокрема з Відділом Шевченкознавства, була дуже корисною для мене, і я щаслива, що можу скласти подяку директорові цього інституту – академікові НАН України – М. Жулинському та докторові філол. наук Валерії Леонідівні Смілянській. Дуже вдячна усім видавництвам, зокрема енциклопедичним, і редакційним колегіям, передусім, “Дзвону” і “Всесвіту”, які друкували мої праці, і від яких я чимало навчилася. З якнайглибшою пошаною згадую Федора Кузьмича Сарану, вклоняюся Миколі Григоровичу Железняку, Михайлові Павловичу Зяблюку, Юрієві Андрійовичу Ковалю, Дмитрові Ігоровичу Дроздовському, Володимирові Павловичу Мовчанюку.

Моя особлива подяка працівникам Літературного музею Григорія Кочура – вельмишановним, рідним і дорогим Марії Леонідівні та Андрію Григоровичу за постійну допомогу й підтримку. По суті, музей і кафедра – це одна родина.

Висловлюю почуття вдячності колективу факультету іноземних мов, передусім, моєї кафедри, за те, що висунули мою кандидатуру на цю високу премію. Моя щира подяка працівникам Міністерства культури України, зокрема Голові комітету з присудження премій заступникові Міністра Тимофіїві Григоровичу Кохану, та членам журі, що визнали мене гідною цієї премії.

Глибока подяка всім викладачам нашої кафедри, з якими разом захоплюємось поетичним словом і мистецтвом перекладу, обдумуємо, як доносити цю красу до молоді. Я вдячна своїм студентам і минулих десятиліть і теперішнім, бо я не тільки навчала їх, а й училась у них. Чи ж є для викладача більша нагорода, більше хвилювання, ніж зацікавлені, жваві очі студентів?!

Глибока подяка моїй родині, зокрема моему мужеві – Василеві Олексовичу Зорівчаку, за його повну самопожертву, щоб створити мені ідеальні умови для праці.

Усвідомлюю, що літературна премія Григорія Кочура – і висока честь, і велика відповідальність.

Григорій Кочур, в основі діяльності якого лежить українство як феномен, зробив настільки посильний, велегранний внесок до світової культури, що його доробок заслужив на окрему галузь філологічних пошуків – Кочурознавство.

Г. Кочур сприймав літературу як головну духовну опору нації в боротьбі за самозбереження. Майстер вимріював відбудову світової літератури на рідному ґрунті і, як М. Драгоманів, І. Франко, М. Рильський, М. Зеров та інші Достойники Слова, уважав саме цю споруду одним із засобів здобути інтелектуальну волю для своєї нації. Побудові цієї споруди присвятився повністю і подарував українській перекладній літературі “здоровий корм духовий” (уживаючи вислів І. Франка). Перекладна спадщина Г. Кочура виконує й ще дуже довго виконуватиме завдання своєрідної академії для українського перекладацького мистецтва.

Перекладознавцям треба досліджувати перекладацькі засади, перекладацьку стратегію, компенсаторські механізми Г. Кочура, його індивідуальні творчі знахідки, лексичне й синтаксичне наповнення його перекладів, зіставляти з іншими Майстрами, його попередниками, сучасниками й послідовниками.

Дуже бажано, щоб Кочурознавство вийшло за межі України, щоб переклади досліджували іноземці, з рідних мов яких перекладав Григорій Порфірович, як, приміром, пошуки відомого англomовного перекладача української літератури Віри Річ щодо майстерності Г. Кочура – перекладача Шекспірового “Гамлета”.

Розвідки та широкомасштабні дослідження Григорія Порфіровича стали вагомим набутком теорії та історії українського художнього перекладу. Тепер науковці мають повну

можливість дослідити погляди Г. Кочура в контексті його доби в зіставленні з поглядами його попередників – І. Франка, О. Фінкеля, М. Зерова та сучасників і послідовників – М. Рильського, В. Коптілова, М. Москаленка, А. Содомори та ін. Праці науковця протистоять тим невігласам, які (чи то з власного нерозуму, чи на угоду комусь) намагаються ствердити, що й перекладацької школи в Україні ніколи не було, і успіхи нашого перекладацтва в найкращих випадках спорадичні. Адже найлегше подолати той нарід, якого вдалося співчутливо переконати, що в його культурі нічого й не існувало. Статті Г. Кочура довго слугуватимуть зразками перекладознавчої критики, що належить до найвагоміших і найменш випрацюваних жанрів. Тепер, коли інколи замість перекладів з'являються низькопробні трансляторії або такі перекрадання, потреба в дійовій критиці – величезна.

Вимагає поглиблення тема “Григорій Кочур: творчість за ґратами” як складова частина теми “Приречені мовчати – не мовчали (Історія українського художнього слова на каторзі)”, яку започаткував найталановитіший послідовник Григорія Порфирівича – доктор Максим Стріха. Художній переклад відіграв значну роль у історії національного опору та національного Відродження. Не вивчену ще повністю роль. Одна з його найзворушливіших сторінок – це праця над перекладами в тюрмах і на засланнях, праця на найвищому творчому реєстрі – жити, ніби немає облоги (за Лесею Українкою).

Тема “Григорій Кочур як культуролог” – цікаве пошукове поле. Не терплять відкладання спогади про Григорія Кочура та його хоча б вибраний епістолярій. Мрія мрій – опублікувати “Третє відлуння” як різномовну білінгву з відповідним коментарем. А також – білінгву Шекспірових “Гамлетів” – в оригіналі та в усіх українських перекладах від 1865 року до 2000, від Павлина Свенціцького до Юрія Андруховича. Це був би чудовий перекладознавчий посібник!

Глибокого дослідження заслуговує Г. Кочур як надзвичайна мовленнєва особистість. Доречно опрацювати переклади та оригінальні твори Г. Кочура, передусім, з позицій його мовного світу та інтертекстуальності. Рідкісний знавець тонкощів нашої мови, він був обізнаний з працями та підручниками українських мовознавців 20-х – ранніх 30-х років: Всеволода Ганцова, Олени Курило, Сергія Смеречинського, Олекси Синявського. Говорячи про Добу Розстріляного Відродження, ми, звичайно, наголошуємо на письменниках і забуваємо про українських мовознавців, кодифікаторів норм української мови. Вони також належать до убієнних дітей України. Аналізуючи чужі статті, виправляючи їх, Григорій Порфирівич часто писав свої коментарі. На матеріалі епістолярію Г. Кочура можна укласти збірку “Нотатки мовознавця”, яка була б дуже доречною для усіх працівників пера.

Дуже цікава тема “Григорій Кочур і шістдесятники”, яку можна сформулювати й по-іншому: “Григорій Кочур як шістдесятник”. Щоб її повністю осмислити, треба зібрати великий фактаж і зі збором його поспішати.

На часі монографія “Григорій Кочур як культуролог, перекладач та перекладознавець у контексті українського літературного процесу другої половини ХХ ст.” Адже Григорій Кочур належить до тих творців, що не тратять, не програють, як підійти до них ближче, а ще виростають на справді велетенську постать.

Я вдячна всім, хто чи то якимось словом, чи вчинком допомагав мені у вшануванні пам'яті й вивченні спадщини Григорія Кочура та в усіх інших моїх наукових пошуках. Сподіваюсь і надалі (наскільки стане сил і здоров'я) виправдовувати Ваше довір'я і прихильність своєю працею.

Дуже дякую за увагу!
Київ, 17 листопада 2011 р.